

EVALUAREA DIPLOMAȚIEI DIGITALE CA FORMĂ DE PROIECȚIE A PUTERII PERSUASIVE ÎN MISIUNILE PSAC ALE UE

EVALUATION OF DIGITAL DIPLOMACY AS A FORM OF SOFT POWER PROJECTION IN EUROPEAN UNION CSDP MISSIONS

Victor Adrian VEVERA*

În acest articol, ne propunem să analizăm diplomația digitală a Uniunii Europene din perspectiva modului în care aceasta se poate transforma într-un instrument de putere. Analiza va fi realizată prin teoria practicii internaționale, astfel încât să poată fi identificate modalitățile de proiecție a puterii soft în misiunile PSAC (Politica de Securitate și Apărare Comună) pentru gestionarea unui mediu internațional afectat de crize și conflicte.

In this article, we aim to analyze the digital diplomacy of the European Union from the perspective of how it can become a tool of power. The analysis will be made from the perspective of international practice theory, so that the ways of projecting soft power in The Common Security and Defense Policy (CSDP) missions to manage an international environment affected by crises and conflicts can be identified.

Cuvinte-cheie: diplomație digitală; relații internaționale; teoria practicii internaționale; PSAC.

Keywords: digital diplomacy; international relations; international practice theory; CSDP.

Studiul diplomației digitale, ca formă modernă a diplomației, nu se realizează *per se*, ci se subsumează unui obiectiv foarte clar, respectiv delimitarea aplicațiilor practice ale diplomației digitale prin identificarea modalităților prin care aceasta se poate transforma și operaționaliza ca practicii internaționale, cu studierea concomitentă a posibilităților de proiectare ale puterii soft a actorilor statali prin intermediul diplomației digitale. Având ca premisă ideea că diplomația digitală poate fi conceptualizată ca strategie de politică externă, vom arăta că, pentru a operaționaliza

Figura 1 Diplomația digitală ca instrument de putere în misiunile și operațiile PSAC
(Concepția autorului)

instrument al puterii soft¹ care poate fi utilizat ca atare într-un mediu internațional afectat de turbulențe.

În cele ce urmează, vom încerca să atingem acest obiectiv, invocând, în analiza noastră, teoria

diplomația digitală, aceasta trebuie echivalată cu un mecanism de gestionare a schimbărilor din mediul internațional.

Prin urmare, acest articol ar trebui să ne răspundă următoarelor întrebări:

- Poate fi diplomația digitală un instrument de proiectare a puterii soft?
- Cum poate fi proiectată puterea soft a Uniunii Europene în gestionarea schimbărilor mediului internațional?

* **Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică – ICI București**
e-mail: victor.vevera@ici.ro

• Care sunt practicile UE de diplomație digitală reprezentative pentru statutul acesteia de mecanism de proiectare a puterii soft în gestionarea crizelor din mediul internațional?

Interpretarea diplomației digitale din perspectiva teoriei practicii internaționale permite o analiză detaliată a cutumelor diplomatice pentru a identifica practicile diplomatice discrete utile pentru intervenția în mediul internațional. Teoria practicii internaționale a fost conceptualizată prin extrapolarea unor concepte specifice psihologiei sociale, fiind analizate condițiile care determină turbulențe la nivelul mediului internațional. Concluziile rezultate vor fi aplicate specificului diplomației digitale, pentru a fi evidențiate condițiile în care diplomația poate fi folosită eficient în gestionarea schimbărilor la nivel macropolitic.

Interpretarea diplomației digitale, din perspectiva teoriei practicii internaționale, ca mecanism de producere de cunoaștere în mediul internațional

În mod tradițional, studiul diplomației s-a realizat prin raportare la teoriile structural tradiționale ale relațiilor internaționale, iar acest cadru teoretic a îngustat cercetarea la dinamica diplomației în distribuția puterii, privită ca distribuție a capabilităților². Deși nu era considerată un element al puterii, diplomația statelor era puternic dependentă de puterea exercitată de acestea. Faptul că, în studiul diplomației, s-au implicat mai ales practicieni ai diplomației sau istorici ai practicii diplomatice, și mai puțin teoreticieni de profesie, a fost un motiv important pentru care studiul domeniului diplomatic a stagnat din punct de vedere teoretic³.

Antagonismul dintre SUA și URSS în perioada Războiului Rece urmărea preponderent dobândirea unei poziții de putere superioare, în special din punctul de vedere al capabilităților militare, deoarece dobândirea acestei poziții ar fi condiționat modul de purtare a negocierilor. Și totuși, în epocă, diplomația nu era considerată decât o anticameră a puterii, nefiind luată în considerare realmente atunci când situația cerea rezolvarea unor probleme semnificative. Acest aspect, asociat cu faptul că domeniul relațiilor internaționale nu a reușit să prevadă finalul Războiului Rece au determinat orientarea studiului diplomației spre alte teorii, în ciuda faptului că teoriile structurale, reinterpretate

din perspectivă neorealistă, neoliberalistă și constructivistă⁴, au continuat să fie folosite.

Înțelegând cât de eronat a fost să analizeze exclusiv factori structurali, precum diminuarea capacităților militare sau performanțele economice, pentru a anticipa modul de evoluție a situației internaționale, analiștii s-au orientat și către studiul practicilor care au însoțit schimbarea. Astfel, a rezultat că au existat o serie de semnale, neincluse în analizele de specialitate, care ar fi putut să prefigureze cele ce au urmat, dacă ar fi fost luate în considerare la timp. Faptul că Mihail Gorbaciov se întâlnea cu Ronald Reagan și cu George Bush a demonstrat că schimbarea unor practici internaționale ar trebui să fie printre primele elemente analizate în scopul înțelegerii sistemului internațional⁵.

Astfel, a fost fundamentată și justificată teoretizarea diplomației cu ajutorul teoriei practicii internaționale, respectiv interpretarea situațiilor sociale și a obișnuințelor existente, teorie apărută din interpretarea cutumelor, cu ajutorul căreia s-a încercat medierea multora dintre pozițiile dualiste, specific relațiilor internaționale.

În spiritul acestei teorii, practicile internaționale sunt înțelese ca obișnuințe performate la nivel de indivizi sau grupuri de indivizi⁶, cu evidențierea factorilor care intervin în structurarea mediului în care se produc. Practicile pot fi atât instituționale, cât și structurale, și intervin în ideile pe care individul sau grupul le are despre lume⁷.

Implicarea teoriei practicii internaționale în teoria diplomației determină mai multe reevaluări, deoarece diplomația este înțeleasă ca fenomen în slujba politicii de putere, cu efecte bine evidențiate în sistemul internațional.

Cea mai substanțială modificare produsă de acest mod de înțelegere se referă la schimbarea de abordare a diplomației, care nu mai este privită ca o materializare a puterii, ci ca o practică discretă, capabilă să modifice mediul înconjurător prin ea însăși.

O modificare substanțială a abordărilor anterioare, produsă de teoria practicii internaționale, constă în raportarea la efectele produse de mediu asupra funcționării individului și grupurilor. Odată cu dezvoltarea neuroștiințelor, au fost examinate cutumele la locurile de muncă din cadrul sistemului internațional și tipul de coerență internă pe care îl prezintă, un articol reper în acest nou domeniu

aparținându-i lui Ted Hopf (*The Logic of Habit in International Relations*⁸). Păreră susținută de Hopf, pe baza elementelor de psihologie socială, aduse ca argument, este că mare parte din viața individului și grupurilor este automată, inconștientă și bazată pe rutină. Aceste obișnuințe ne ghidează viața în mai mare măsură decât logica, iar tendința se regăsește la nivelul tuturor grupurilor, inclusiv în locurile de muncă din sistemul internațional. Desigur că o astfel de abordare nu este doar greu de acceptat, ci vine și în contradicție cu teoriile anterioare, care priveau relațiile internaționale ca fiind procese guvernate de raționalitate, logică, conștientă și reguli⁹. Mai mult decât atât, în cadrul întâlnirilor diplomatice, acolo unde diplomații se întâlnesc față în față, manifestarea acestor tendințe specific umane poate conduce la devalorarea inconștientă a unor informații importante. Todd Hall¹⁰ și Keren Yarhi-Milo¹¹ s-au referit extensiv la modul în care sunt gestionate emoțiile în cadrul relațiilor interpersonale, arătând că, în absența utilizării extensive a cunoașterii specifice psihologiei sociale și cognitive, manifestările specifice diplomației vor fi imposibil de înțeles. Îndrăznim să afirmăm că orice domeniu în care o pondere importantă este deținută de relațiile interpersonale este imposibil de înțeles, dacă nu este analizat corect specificul relaționării interpersonale. Prin urmare, investigarea practicilor internaționale pe baza metodologiilor specifice psihologiei sociale trebuie să devină un instrument comun al analizei diplomatice.

Având în vedere funcțiile de producere și de gestionare a cunoașterii în sistemul internațional, diplomația poate fi cu atât mai mult interpretată ca o practică discretă în sistemul internațional, cu efecte observabile și măsurabile. Mai mult decât alte tipuri de diplomație, cea digitală permite analize mai sofisticate cu instrumente specifice tehnologiei informației. Cele mai importante rețele de socializare sunt utilizate în diplomația digitală cu rezultate remarcabile, la care potențiala adăugare a unor instrumente specifice Big Data, data mining, generării computerizate de scenarii și simulări ar multiplica exponențial potențialul acesteia.

Atingerea unor scopuri pe termen lung cu ajutorul unor strategii diplomatice impune dezvoltarea unor instrumente inovative, inclusiv pe dimensiunea diplomației digitale, care să faciliteze rezolvarea crizelor și conflictelor specifice mediului internațional, dar și identificarea de parteneriate

potențiale. Uniunea Europeană ar putea să profite de potențialul pe care îl are diplomația digitală, ca practică internațională discretă, capabilă să faciliteze atingerea intereselor sale în mediul internațional.

Diplomația digitală are, prin urmare, două statusuri importante și distincte în mediul internațional: atât mecanism de creare de cunoaștere, cât și mecanism de gestionare a cunoașterii. Îmbinarea celor două mecanisme și accentul acordat fiecăruia pot să fie diferite, în funcție de teoriile invocate pentru analiză: din perspectivă raționalistă și structuralistă, diplomația este un joc cu sumă zero, în care un actor internațional poate să câștige doar dacă altul pierde; din perspectiva practicii internaționale, diplomația este conceptualizată într-o viziune mai largă, umanistă.

Teoreticienii domeniului consideră că practica diplomatică contemporană presupune crearea de cunoaștere prin colectarea, prelucrarea, diseminarea informațiilor și transformarea cunoașterii într-o resursă instituțională specifică¹². Studiul rolului tehnologiei în domeniul diplomatic a evidențiat, la rândul său, importanța diseminării informației și modalitățile de realizare a acesteia astfel încât obiectivele diplomației să fie atinse cu celeritate. Contează, în acest context, atât cum sunt transmise informațiile, cât și care informații sunt împărtășite publicului. Funcția de control strategic al informațiilor este mai pregnant evidențiată în cadrul acestei practici, suplimentând-o pe cea de colectare, prelucrare și analiză a datelor. Diplomația contemporană se află în situația de a gestiona un volum uriaș de date, activitate posibilă doar cu ajutorul tehnologiei informației. Modul în care sunt produse, identificate, diseminate sau gestionate informațiile în mediul internațional beneficiază de suportul tehnologiilor web astfel încât interesul superior al statului să fie atins.

Concluzionând, rolul diplomației digitale devine mai proeminent în condițiile utilizării tehnologiilor digitale, iar statele au datoria de a conștientiza potențialul pe care îl are acest domeniu. Diplomația digitală presupune deci diseminarea informațiilor prin utilizarea tehnologiilor digitale în vederea managementului schimbărilor în sistemul internațional. De altfel, prin funcția de gestionare a schimbărilor, diplomația digitală extinde sfera diplomației publice.

Rolul diplomației digitale în managementul crizelor și schimbărilor mediului internațional

Depășind cadrul restrictiv al teoriilor structurale ale relațiilor internaționale, teoria practicii internaționale oferă un cadru de analiză inovator și mult mai generos, analizând obiceiurile indivizilor și grupurilor, prin raport cu modul de producere a schimbării. Rutinele facilitează viața socială prin simplificare și conduc la constanță și predictibilitate. Deși pare un concept aflat în opoziție cu stabilitatea, schimbarea este, la rândul său, parte intrinsecă a mediului internațional, iar înțelegerea corectă a funcționării vieții sociale pe toate dimensiunile sale este o premisă corectă pentru a determina ritmul și direcția schimbării. Este interesant că derularea activităților aflate în aria de competență poate conduce, în același timp, la consolidarea sistemului internațional sau la schimbarea acestuia¹¹. În ambele situații, beneficiind de suportul tehnologiilor digitale, diplomația digitală se află în poziția de a interveni mai eficient în gestionarea acestora. Atuul concurențial de care dispune diplomația digitală, spre deosebire de alte forme ale acesteia, constă în capacitatea de analiză a unor seturi de date însemnate, în posibilitatea de a disemina cunoașterea instantaneu, la distanțe mari, de a simula, cu ajutorul tehnologiei, anumite evenimente. Din aceste considerente, diplomația digitală este indicat a fi încorporată în strategia de politică externă, care o poate operaționaliza ca practică discretă de punere în aplicare a modalităților de consolidare a intereselor naționale, fiind urmărită fiecare dintre dimensiunile politice, militare, economice, sociale, de infrastructură și informații.

Prin încorporarea nivelurilor tactic, operațional și strategic, a fost conceptualizat modelul analitic DIME/PMESII/ASCOPE/ICR. DIME este acronimul principalelor elemente ale puterii – diplomatică, informațională, militară și economică. PMESII are în vedere sistemele politic, militar, economic, social, informațional și de infrastructură. ASCOPE se referă la Arie, Structuri, Capacități, Organizații, Oameni și Evenimente, iar ICR se referă la necesarul de informații civile pe timpul unei campanii de colectare a informațiilor – *Intelligence Collection Requirements*.

Analizarea sistemică a unei situații pe baza acestor modele permite identificarea adversarilor și aliaților și descifrează comportamentul

acestora, evidențiind punctele tari, slabe, factorii critici, reziliența actorilor implicați. Importanța utilizării unor modele multidimensionale rezidă în complexitatea situațiilor conflictuale în mediul internațional, fiecare criză având un fundal istoric, social, cultural, economic. Fiecare factor trebuie identificat, analizat, pe cât posibil măsurat și gestionat¹⁴.

În misiunile PSAC ale Uniunii Europene, diplomația digitală poate fi foarte utilă ca instrument de putere. Prin funcția sa de producere de cunoaștere, diplomația digitală contribuie la funcționarea unor mecanisme subtile, care pot influența și gestiona schimbările produse în mediul internațional: practici, precum difuzia normelor sociale, controlului discursului și a informațiilor, sunt doar câteva astfel de exemple care pot contribui la atingerea obiectivelor stabilite.

Dintre modelele amintite anterior, cel mai frecvent folosit este DIME, care analizează puterea diplomatică, informațională, militară și economică. Uneori, DIME devine DIMEL (se adaugă dimensiunea legală), DIMEFIL (financiară, intelligence și respectarea legii). În esență, acestea sunt pârgھیile de putere pe care le are un stat, iar diplomația se evidențiază ca resursă esențială pentru atingerea obiectivelor strategice ale actorului respectiv.

Urmărind teoretizarea lui Nye, continuumul de putere este configurat cu cele două forme ale puterii (putere coercitivă și putere persuasivă) la extremități¹⁵. Steven B. Rothman redenumeste puterea hard ca putere de comandă, iar puterea soft este reetichetată ca putere cooptantă. Între cele două capete ale acestui continuum de putere, se regăsesc infinite combinații ale celor două tipuri de putere, care se manifestă prin instrumente și comportamente specifice.

Din această perspectivă, conceptul de putere dobândește o perspectivă dinamică, iar comportamentul actorilor internaționali devine comparabil din perspectiva formei/formelor de putere pe care le exercită în relațiile internaționale. Dacă principala formă de manifestare a puterii hard este în plan fizic, adesea însoțit de constrângere, puterea soft este evaluată în funcție de atractivitatea pe care o exercită, cel mai adesea prin intermediul normelor, ideologiei, cunoașterii.

Modelul continuumului de putere, propus de Steven B. Rothman, este însă mai puțin specific în zona de mijloc a caracteristicilor puterii, care nu sunt nici soft, nici hard, dar în care se regăsesc

- 7 *Ibidem*, p. 14.
- 8 T. Hopf, "The Logic of Habit in International Relations", *European Journal of International Relations* 16(4), 2010, pp. 539-561, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066110363502>, accesat la 29.06.2020.
- 9 D. Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 2011, pp. 58-63.
- 10 K. Yarhi-Milo, "In the Eye of the Beholder: How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries", *International Security* 38(1), 2013, pp. 7-51, https://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/ISEC_a_00128, accesat la 29.06.2020.
- 11 T. Hall, K. Yarhi-Milo, "The Personal Touch: Leaders' Impressions, Costly Signaling, and assessments of Sincerity in International Affairs", *International Studies Quarterly* 56(3), 2012, pp. 560-573, https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/ISQ-KerenYarhiMilo%26ToddHall-Sept2012_0.pdf, accesat la 29.06.2020.
- 12 J. Kurbalija, *Knowledge and Diplomacy*, Msida, DiploProjects, Malta, 1999, <https://www.diplomacy.edu/resources/general/knowledge-management-and-diplomacy>, accesat la 29.06.2020.
- 13 R. Duvall, A. Chowdhury, "Practices of Theory", *International Practices*, edited by Emanuel Adler and Vincent Pouliot, Cambridge University Press, 2011, p. 349.
- 14 M. Abdollahian, J. Kugler, B. Nicholson, H. Oh, "Politics and power", apud A. Kott & G. Citrenbaum (Eds.), *Estimating impact*, Springer, New York, 2010, pp. 69-79, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-51935-7_4, accesat la 23.11.2020; C. Lofdahl, "Governance and society", apud A. Kott & G. Citrenbaum (Eds.), *Estimating impact*, Springer, New York, 2010, pp. 179-204, <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2010esim.book.179L/abstract>, accesat la 23.11.2020.
- 15 B.R. Rothman, *op.cit.*, p. 51.
- 16 G. Goertz, *Social science concepts: a user's guide*, NJ: Princeton University Press, Princeton, 2005, cap. 2.
- Goertz G., *Social science concepts: a user's guide*, NJ: Princeton University Press, Princeton, 2005.
- Hall T., K. Yarhi-Milo, "The Personal Touch: Leaders' Impressions, Costly Signaling, and assessments of Sincerity in International Affairs", *International Studies Quarterly* 56(3), 2012, pp. 560-573, https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/ISQ-KerenYarhiMilo%26ToddHall-Sept2012_0.pdf
- Hopf T., "The Logic of Habit in International Relations", *European Journal of International Relations* 16(4), 2010, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066110363502>
- Jönsson C., Hall M., *Essence of Diplomacy (Studies in Diplomacy and International Relations)*, Palgrave Macmillan, UK, 2005.
- Kahneman D., *Thinking, Fast and Slow*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 2011.
- Kott A. & Citrenbaum G. (Eds.), *Estimating impact*, Springer, New York, 2010, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-51935-7_4
- Kurbalija J., *Knowledge and Diplomacy*, Msida, DiploProjects, Malta, 1999, <https://www.diplomacy.edu/resources/general/knowledge-management-and-diplomacy>
- Nye S.J., "Soft Power and Public Diplomacy Revisited", *The Hague Journal of Diplomacy*, Issue 14, 2019, <https://www.hks.harvard.edu/publications/soft-power-and-public-diplomacy-revisited>
- Nye J.S., "Soft power: the means to success in world politics", 1st ed., *Public Affairs*, New York, 2004.
- Rothman B.R., "Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power?", *Journal of Political Power*, 4:1, 2011, <http://dx.doi.org/10.1080/2158379X.2011.556346>
- Waltz K.N., *Theory of International Politics*, McGraw-Hill, New York, 1979.
- Yarhi-Milo K., "In the Eye of the Beholder: How Leaders and Intelligence Communities Assess the Intentions of Adversaries", *International Security* 38(1), 2013, https://www.mitpressjournals.org/doi/pdfplus/10.1162/ISEC_a_00128

BIBLIOGRAFIE

- Adler E., Pouliot V., *International Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, <https://1lib.eu/book/2352768/637506>
- Cornago N., *Plural Diplomacies: Normative Predicaments and Functional Imperatives*, Brill, Boston, 2013, <https://1lib.eu/book/2342279/d7719c>
- Duvall R., Chowdhury A., "Practices of Theory", *International Practices*, editat de Emanuel Adler și Vincent Pouliot, Cambridge University Press, 2011.